

Порядок Сі

Китай може збалансувати вимоги сили з імперативом залученості. І очолити глобальну інституційну реформу.

Росію і Китай часто зображують як партнерів у прагненні послабити і навіть зруйнувати міжнародний порядок, заснований на правилах. Однак насправді до цієї мети прагне тільки президент Росії Володимир Путін. Голова КНР Сі Цзіньпін, навпаки, хоче очолити реформування міжнародного порядку і тим самим затвердити Китай як його спадкоємця і майбутнього зберігача. Зрештою, нагадує Сі Заходу, Китай допоміг створити нинішні домовленості.

У той час як Друга світова війна прийшла до Європи в 1939 році, вона почалася в Азії двома роками раніше, коли зіткнення між китайськими і японськими військами під Пекіном переросло в повномасштабну війну. На той момент Китай вже вісім років самотужки протистояв японським військам, починаючи з вторгнення Японії в Маньчжурію в 1931 році. У міру того як Японія розширювала свою завойовницьку кампанію, Китай продовжував боротьбу, несучи величезні втрати.

Завдяки рішучості та самопожертві Китай заслужив місце в «великій четвірці» Другої світової війни (разом з Радянським Союзом, Великою Британією та США). На Каїрській конференції 1943 року Чан Кайші, лідер китайських націоналістів, приєднався до президента США Франкліна Д. Рузвельта і прем'єр-міністра Великої Британії Вінстона Черчилля на рівних. Каїрське комюніке заклиало Японію відмовитися від захоплених нею китайських територій і затвердило Китай як головного архітектора післявоєнного врегулювання.

*Мета Сі – оновити і
реформувати, а не
відмовитися від
існуючих глобальних*

Китайські делегати взяли участь у Бреттон-Вудській конференції 1944 року, де було створено Міжнародний валютний фонд і закладено основу Світового банку. На конференції в Сан-Франциско в 1945 році Китай став першим підписантом Статуту

Організації Об'єднаних Націй. А під час дебатів, які призвели до ухвалення Загальної декларації прав людини в 1948 році, китайський філософ і дипломат П.К. Чанг відзначився тим, що наполягав на тому, що будь-які універсальні рамки повинні відображати не тільки принципи західного індивідуалізму, а й конфуціанські поняття про спільноту, обов'язок і прецедент. У якийсь момент, згадувала згодом голова Комісії ООН з прав людини Елеонора Рузвельт, Чанг «припустив, що Секретаріат цілком міг би витратити кілька місяців на вивчення основ конфуціанства!».

Ця історія – часто забута на Заході – несе в собі важливі уроки. По-перше, існування порядку, заснованого на правилах, відповідає інтересам усіх. ООН, МВФ і Світовий банк сьогодні відчують значне напруження, критики називають їх застарілими і навіть неактуальними. Але відмова від них не є благотворною пропозицією: це відкрило б шлях до того, щоб логіка сирої сили знову стала визначати міжнародні відносини.

По-друге, для стійкості важлива спільна мета. Тривалий опір Китаю японським військам у 1930-1940-х роках показав, що за наявності єдності та рішучості суспільство може протистояти надзвичайному тиску. Зараз, коли ми протистоїмо пандеміям, загостренню кліматичних проблем і поглибленню геополітичного суперництва, така рішучість матиме вирішальне значення.

І нарешті, жодна країна не може впоратися самотужки. Хоча недовіра лежала в основі дипломатії Китаю у воєнний час, китайські лідери визнавали важливість співпраці з Великою Британією, США та Радянським Союзом для того, щоб будь-яке післявоєнне врегулювання враховувало інтереси Китаю.

Після створення Народної Республіки в 1949 році Китай дистанціювався від післявоєнного світового порядку, а Мао Цзедун відкинув міжнародні інститути як інструменти західної влади. Але в 1970-х роках Китай повернувся в лоно світового порядку, повернувши собі місце в ООН в 1971 році й розпочавши «реформи і відкриття» в 1978 році. З того часу Китай встановив глибокі зв'язки з рештою світу і створив величезний економічний і геополітичний вплив – безумовно, достатній, щоб зайняти місце лідера в ухваленні міжнародних рішень.

Мета Сі – оновити і реформувати, а не відмовитися від існуючих глобальних інститутів, особливо надавши країнам, що розвиваються, більше права голосу в них. Він також прагне до створення нових інститутів, таких як група БРІКС, що об'єднує найбільші економіки, що розвиваються, і Азіатський банк інфраструктурних інвестицій, які будуть відстоювати інтереси Півдня світу.

Навіть виступаючи за міжнародне співробітництво, Китай відкидає іноземне втручання у свої справи

Зрозуміло, що навіть виступаючи за міжнародне співробітництво, Китай відкидає іноземне втручання у свої справи. Ця позиція також має історичні корені: Китай згадує період з 1839 року до закінчення Другої світової війни, коли імперські держави захоплювали і анексували його територію та поневолювали його народ, як «століття приниження».

Подвійний досвід впливу і підпорядкування є визначальною рисою зовнішньої політики Китаю, і коли справа дійде до реформування багатосторонніх інститутів, це може виявитися цінною перевагою. Як один із засновників післявоєнного світового порядку і як країна, що пізнала поневолення та ізоляцію, Китай має всі можливості для того, щоб збалансувати вимоги сили з імперативом залученості.

Питання 2025 року полягає не в тому, чи зберігає актуальність порядок, встановлений у 1945 році, а в тому, чи можна його оновити. Актуальність вимагає реформ, легітимність – залученості, а авторитет повинен бути заслужений гнучкістю, надійністю та залученістю. Китай, схоже, розуміє це. Залишається сподіватися, що він допоможе світу повернути дух стійкості та діалогу, який панував після Другої світової війни і який необхідний нам сьогодні для адаптації міжнародного порядку до нових реалій.

(c) Project Syndicate 2025

Ана Паласіо

Ана Паласіо (Ana Palacio), в минулому іспанська міністерка закордонних справ і ексвіцепрезидентка Світового банку, нині є членкинею Державної ради Іспанії та Ради з глобального порядку денного (Global Agenda Council) Світового економічного форуму. Вона працює запрошеною викладачкою у Джорджтаунському університеті міста Вашингтона.

